הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. ולמה לרבנ"ג כשמל ר"ש בנתא בשבת שיש להפטיר בגרוגרות וזוכיה משום פרסומי ניסא ולא כשמיני שיש להפטיר בר"ח ועוד כיון שמהפטיר קורא בשל תנוכה יש לו להפטיר מענין שקרא ומפני ביטול עניים שלא יהו עניים יושבין ומשמרין עכשיו מניח בעה"ב פאה ומפני חשד שלא יהיו עוברין ושבין אומרים תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו ומשום [1]בל תבלה אטו כולהו לאו משום בל תבלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין: אמר רב יצחק בר רדיפה א"ר הונא [א]נר שיש לה שני פיות עולה לב' בני אדם אמר רבא [2]מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד נמי אינה עולה: אמר רבא פשיטא לי [3]נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום [ב]פרסומי ניסא בתר דאבעיא הדר פשטה [ג]נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא: אמר רב הונא [ד]הרגיל בנר היין ליה בנים תלמידי חכמים הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא הוא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מיניהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי הוא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר גברא רבא נפק מהכא נפק מיניהו רב שיזבי דבית'תו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא [ה]לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא [ו]ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר: [ז]אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן [א] דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן [ב] דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה בצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה וכו': מאי שמן שריפה אמר רבה [ח]שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו לה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי אלמה תנן [ג]אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט גזרה י"ט אטו שבת רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישינן אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי [ז]שאין שורפין קדשים ביו"ט והא מדקתני סיפא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי' א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט

תניא

ומפני ביטול עניים. שלא יהו יודעים מתי יקלו[ט] לוותם: **מפני החשד.** שהעוברין רואין בגמר קנינו שהוא מלוה אם הכל לא ידעו שהתנה בכך: **ומשום לא תלוה.** למשמע שמא לילו: **אטו כולהו.** הני לחמרן לא טעמא דלא תלוה קא מפרשי מאי שנא שמא לילו: **לימר רבא מפני הרמאין.** העוברין על לא תלוה ולומרים כבר הנתנוה: **מפני פיות.** שהנרות שלהם של מרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בגדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם מלו יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעטו מעט לפי שיש בו שני נקבים מפני לדדין עולה לשני בני אדם אחד למחר ולחמד: **עשאה כמדורה.** שהשם מתפשטת למעלה ומינו דומה לגר: **גר ביתו ונר חנוכה.** גר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: **שלום ביתו.** ושכי ממרינן לקמן (לקמן דף כה:) ומזמנ מפלוס נפשי[י] זו סלקת גר בשבת שבני ביתו מצטערין ליישב בחנוך: **בניס תלמידי חכמים.** לכתיב (משלי ו) כי גר מצוה ותורה אור על ידי גר מצוה לשבת ותטוה בת אור לתורה: **דרכי נועם וגו'.** מרס עניס: **נשרגת.** לשבת: **תניף ושני.** עובר ושוחה כלומר עובר תמיד: **דני נפש** (ח). לבניו ולחיכה לאמרי תמיו: **נפק מינייהו.** לתמנו כבנו: **מאחרה ומדלקה.** גר של שבת שמוך לחשכה: **לא ימוש.** קרא ימירה הוא לחך לרשה להא כתיב וה' הולך לפניהם יומם[ט]: **עמוד הענן.** של יום מעלים אותו לעמוד שהם שהיה עמוד האש בא קודם שיעקר עמוד הענן. מלמד אורח נהגה: **נאקדומי.** בעוד היום גדול: **פניגא.** שהוא אמי: **אלא יקדים.** ללא מיבעיא שהיה של שבת: **דיחוס.** לוחכ: **שוו ליה כנין רבנן.** [ט] ותחבתו עליהם כאב על בן: **ואי נאו בר הכי** [י]. שלינו רגיל לעסוק בתורה: **ונשריפה עומד.** שהסור בתלוה: **שמלוה עליו לשערו.** לילמת אתי ניס לידי תקלה לתלוה: **שמא יטה.** כדי שיתעצר מהר: **ניוס טוב.** לליכא למיחש להטייה ליישבתי: **נשרג שבת.** והוא צריך להדליקה מבעוד יום ונמלא שורף קדרים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד.): ילפינן מקרא דתין שורפין:

גבורת

רצה מפני הרמאין. העוברין על לא תלוה ותומרים כבר הנתנוה: **שמי פיות.** שהנרות שלהם של מרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בגדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם מלו יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעטו מעט לפי שיש בו שני נקבים מפני לדדין עולה לשני בני אדם אחד למחר ולחמד: **עשאה כמדורה.** שהשם מתפשטת למעלה ומינו דומה לגר: **גר ביתו ונר חנוכה.** גר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: **שלום ביתו.** ושכי ממרינן לקמן (דף כה:) ומזמנ מפלוס נפשי[י] זו סלקת גר בשבת שבני ביתו מצטערין ליישב בחנוך: **בניס תלמידי חכמים.** לכתיב (משלי ו) כי גר מצוה ותורה אור על ידי גר מצוה לשבת ותטוה בת אור לתורה: **דרכי נועם וגו'.** מרס עניס: **נשרגת.** לשבת: **תניף ושני.** עובר ושוחה כלומר עובר תמיד: **דני נפש** (ח). לבניו ולחיכה לאמרי תמיו: **נפק מינייהו.** לתמנו כבנו: **מאחרה ומדלקה.** גר של שבת שמוך לחשכה: **לא ימוש.** קרא ימירה הוא לחך לרשה להא כתיב וה' הולך לפניהם יומם[ט]: **עמוד הענן.** של יום מעלים אותו לעמוד שהם שהיה עמוד האש בא קודם שיעקר עמוד הענן. מלמד אורח נהגה: **נאקדומי.** בעוד היום גדול: **פניגא.** שהוא אמי: **אלא יקדים.** ללא מיבעיא שהיה של שבת: **דיחוס.** לוחכ: **שוו ליה כנין רבנן.** [ט] ותחבתו עליהם כאב על בן: **ואי נאו בר הכי** [י]. שלינו רגיל לעסוק בתורה: **ונשריפה עומד.** שהסור בתלוה: **שמלוה עליו לשערו.** לילמת אתי ניס לידי תקלה לתלוה: **שמא יטה.** כדי שיתעצר מהר: **ניוס טוב.** לליכא למיחש להטייה ליישבתי: **נשרג שבת.** והוא צריך להדליקה מבעוד יום ונמלא שורף קדרים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד.): ילפינן מקרא דתין שורפין:

ומפני ביטול עניים. שלא יהו יודעים מתי יקלו[ט] לוותם: **מפני החשד.** שהעוברין רואין בגמר קנינו שהוא מלוה אם הכל לא ידעו שהתנה בכך: **ומשום לא תלוה.** למשמע שמא לילו: **אטו כולהו.** הני לחמרן לא טעמא דלא תלוה קא מפרשי מאי שנא שמא לילו: **לימר רבא מפני הרמאין.** העוברין על לא תלוה ותומרים כבר הנתנוה: **שמי פיות.** שהנרות שלהם של מרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בגדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם מלו יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעטו מעט לפי שיש בו שני נקבים מפני לדדין עולה לשני בני אדם אחד למחר ולחמד: **עשאה כמדורה.** שהשם מתפשטת למעלה ומינו דומה לגר: **גר ביתו ונר חנוכה.** גר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: **שלום ביתו.** ושכי ממרינן לקמן (דף כה:) ומזמנ מפלוס נפשי[י] זו סלקת גר בשבת שבני ביתו מצטערין ליישב בחנוך: **בניס תלמידי חכמים.** לכתיב (משלי ו) כי גר מצוה ותורה אור על ידי גר מצוה לשבת ותטוה בת אור לתורה: **דרכי נועם וגו'.** מרס עניס: **נשרגת.** לשבת: **תניף ושני.** עובר ושוחה כלומר עובר תמיד: **דני נפש** (ח). לבניו ולחיכה לאמרי תמיו: **נפק מינייהו.** לתמנו כבנו: **מאחרה ומדלקה.** גר של שבת שמוך לחשכה: **לא ימוש.** קרא ימירה הוא לחך לרשה להא כתיב וה' הולך לפניהם יומם[ט]: **עמוד הענן.** של יום מעלים אותו לעמוד שהם שהיה עמוד האש בא קודם שיעקר עמוד הענן. מלמד אורח נהגה: **נאקדומי.** בעוד היום גדול: **פניגא.** שהוא אמי: **אלא יקדים.** ללא מיבעיא שהיה של שבת: **דיחוס.** לוחכ: **שוו ליה כנין רבנן.** [ט] ותחבתו עליהם כאב על בן: **ואי נאו בר הכי** [י]. שלינו רגיל לעסוק בתורה: **ונשריפה עומד.** שהסור בתלוה: **שמלוה עליו לשערו.** לילמת אתי ניס לידי תקלה לתלוה: **שמא יטה.** כדי שיתעצר מהר: **ניוס טוב.** לליכא למיחש להטייה ליישבתי: **נשרג שבת.** והוא צריך להדליקה מבעוד יום ונמלא שורף קדרים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד.): ילפינן מקרא דתין שורפין:

מג א מיי' פ"ל מהל' מעכה טוס"ע ס"ק ס"ו טוש"ע או"ח סי' תרעג"ו סעיף ג:

מד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מה ג ד מיי' פ"ל מהל' מעכה הל' יג יד טוש"ע או"ח סי' רסג סעי' ג וסי' תרכח:

מו ה מיי' פ"ח מהל' שבת ומ"ש טוש"ע או"ח סי' רסג סעיף ג:

מז ו [מיי' פ"ל מהל' מעכה הל' כו טוש"ע או"ח שם סעיף ד:

מח ז מיי' פי"ח מהל' מרוסות הלכה ג:

מוסף תוספות

א. דאיכא פרסומי ניסא באחרונה כמו בראשונה. תוס' הל"ח. ב. בהפטרה, שאין מפטירין אלא אחד. תוס' הל"ח. ג. [ד]איכא פרסום, הילכך יש להפטיר בגרות דזכריה. תוס' הל"ח. ד. אסורים. תוס' הל"ח. ה. ובירו"ט ליכא למיגזר. תוס' הל"ח. ו. דלא בקיאי אנשי בהאי טעמא וכו' לא ידעי אנשי טעם האיסור. תוס' הל"ח. אלא יסברו מפני שהוא יום קדוש אסור לשורף בו שמן תרומה שהוא קודש מפני שאין שורפין קדשים בשבת. והלכך אם תתיר להם יו"ט יבאו להתיר גם בשבת והם לא ידעו טעם הדבר שלא אסרוהו חכמים משום שריפה קדשים וכו' ולא נאסרה אלא מפני שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה. תוס' ר"ת. ז. בר נתן. תוס' הל"ח. ח. דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט. תוס' הל"ח. ט. דאביי אדאביי. תוס' הל"ח. י. ומנא לי' לאביי דדבה לית לי' האי טעמא. תוס' הל"ח. יא. כיון דלא שייכא להך מתני' כלל. תוס' הל"ח. יב. רבה גופי' אהא דפריך לי' אביי מחלב מהותך וקרבי דגים שניתרו. תוס' הל"ח.

תורה אור השלם

1 וּבְקַרְכֶּם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט

2 לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם: שמות יג כב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דני נפש. ג"י ע"ל כלף קטן ע"ג מגוהר דני נפש פי' מניו: (ב) ד"ה סוו ליה כנין רבנן האואיל ואהבתו: (ג) ד"ה ואי לאו בר הכי הוא שלינו:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא דחיים רבנן. עי' מכות יז"ל ע"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמ' למוקיר רבנן. ג"ל דלמ"ל מרבנן: [ב] שם דלמ"ל מרבנן. ג"ל למוקיר רבנן:

מוסף רש"י

לא ימיש. הקב"ה לא יסיר עמוד הענן מני, משלים לעמוד הענן. שפר שלא יפקוד זה עולה זה (שמות יג כב).

רבינו חננאל

אמר רב הונא [נר] שיש לו ב' פיות עולה לב' בני אדם. אמר רב מילא קערה שמן והקיפה פתילות עולה מניין פתילות לבני אדם, אילו הן מן המהדרין שצריכין לנר לכל אחד ואחד, ואם לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו לאחד אינה עולה. אמר רבה נר ביתו עדיף מנר חנוכה ומקדושת היום, משום שלום ביתו שנאמר (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך, ונר חנוכה עדיף מקידוש היום כדי לפרסומי ניסא. אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הויין לו בנים ת"ח, הזהיר במזוזה כו'. דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה, סמוך לחשיכה בע"ש. אמר [לה] רב יוסף תנינא לא יניח עמוד הענן יומם וגו', מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש, כלומר בא עמוד האש ועדיין עמוד הענן קיים. סברה לאקדומי טובא. תנא ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד [שלא] יאחר, אלא בעת שקיעת החמה קודם כמעט תהיה הדלקה ולא בשמן שרפה. אוקמה רב חסדא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דבני אדלוקי נר של שבת מבעוד יום ונמצא מדליקין ביו"ט, ואין מדליקין שמן שרפה ביו"ט דקיי"ל שאין שורפין קדשים ביו"ט.

תניא כוותיה דרב חסדא א)כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבונה ירושלים אמר להו רב ששת כתפלה א)מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה: איבעיא להו מהו להזכיר ראש חודש בברכת המזון אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מזכרינן רב אמר ב)מזכיר רבי חנינא אמר אינו מזכיר אמר רב זריקא נקוט דרב בידך דקאי רבי אושעיא כוותיה דתני ר' אושעיא ב)ג)ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא שני וה' וב' של תעניות ומעמדות ד)ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ה)ואם לא אמר אין מחזירין אותו ו)(ואין בהן קדושה על הכוס) ואין בהן הזכרה בברכת המזון: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו ז)מזכיר אמר אביי לרב יוסף הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש מי דמי התם נביא בדר"ח ליכא כלל הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב

ולית

בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן שהרי להלל ולהודאה נקבעו כדאמרינן לעיל ד): לא מזכרינן. לא חייבו להזכיר: אינו מזכיר. אינו צריך להזכיר: מה תפלה בברכת הודאה. דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה: בהודאה. בברכת הארץ: ואומר מעין המאורע בעבודה. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום: שני וחמישי. משמע של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו לזוכרם ולחלקם משאר ימות השנה: של תעניות. שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני] במס' תענית (דף י.): ושל מעמדות. כלומר לימים של מעמדות שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי ה) ומעין המאורע דידהו תפלת תענית: ערבית. לילי כניסתן ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. ובתשו' הגאונים מצאתי ברייתא שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים כתבו אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו: אין מחזירין אותו. דלאו דאורייתא נינהו: בברכת המזון. של ערבית בכניסתו וכ"ש ביציאתו שכבר עבר היום: של חנוכה במוספין. בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה: בד' תפלות. ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זה היום אינה פחותה משאר תפלות של יום: אין נביא בר"ח. הכא נמי הואיל אלמלא ר"ח אין מוספין בחנוכה לא בעי לאזכורי: הכא איתיה ו) (בשחרית וערבית) ומנחה. וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות כזו כן זו: המפטיר בנביא במנחה בשבת. מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו גזרה ז) שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו: אין נביא במנחה ביום טוב. ואף על גב דאיתיה שחרית הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי לא מזכרינן:

ככל

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן מהותך אטו לא נתן דבלא נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין מהותך אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזרה לגזירה דגזרי' אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך אטו שמא יטה הא לא חשיב גזרה לגזרה א) דכשאינו מהותך ודאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה אבל הכא משום שמא עליו לית לן למימר ודאי יטה ותירץ ר"י דהכא לא חשיב גזירה לגזירה דיו"ט ושבת ב) כי הדדי נינהו כדאמרינן בפרק במה אשה (לקמן דף ס. ושם) גבי סנדל המסומר ג) וקשה לרשב"א דהכא גזרינן יו"ט אטו שבת ובריש כל הכלים (לקמן דף קכד. ושם) מסקינן דלא גזרינן ושמא אין להשוות גזרות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה אחת ד): גזירה יו"ט אטו שבת. וקשה לרשב"א הא דתנן בפ"ג דביצה (דף כז: ושם) מעשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ואמרו לו לא יזיזם ממקומם ה) והשתא לרבה אמאי לא יזיזנה והא חזיא להיסק תחת תבשילו דלא שייך בה למיגזר יו"ט אטו שבת כמו בשמן ו) ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב ניחא וצריך לדחוק דגזרינן חלה בשבת אטו שמן ז):

תניא כוותיה דרב חסדא. וא"ת והא ז) משמע חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת ולא ביו"ט והיינו דלא כרב חסדא דלדידי' מדליקין בשבת ח) וי"ל דה"ק כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין ביום טוב וכ"ש אותו שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב חוץ משמן שריפה שאף על פי שמדליקין בשבת ט) אין מדליקין ביום טוב וכו' י):

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון. תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה יא):

מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז. יב) בתפלה פשיטא ליה דמזכיר משום דתפלה בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז שבבית יג) ליכא פרסומי ניסא כולי האי:

מזכיר בהודאה. דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה יד):

בבונה ירושלים. כמו בר"ח שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים ט) ומשום דיעלה ויבא היא תפלה ותחנונים תקנוה טו) בבונה ירושלים דהיא נמי תפלה ובי"ח תיקנוה בעבודה שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים: או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה כו'. והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כב: ושם) כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ליבור וט' באב קורין שלשה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראש חודש וחולו של מועד קורין ד' טז) היינו מנהג בעלמא שאין רגילין לעשות מלאכה י):

דתני ר' אושעיא (כוותיה) כו'. מהכא לא הוי בעי למיפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בברכת המזון דאיכא למידחי דדוקא נקט תעניות ומעמדות אבל חנוכה ופורים אף על פי שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא ואיפכא ליכא למיפשט דדילמא נקיט תעניות ומעמדות משום תפלת מוסף והוא הדין לחנוכה ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה אין מחזירין אותו יז) כדתניא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק ת"ה): **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו ומה שש"צ מתפלל שחרית היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם וקשה לר"י אם כן היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר ליזוף מר וליפרע הלא כבר התפלל תפלת תענית יח): **אלא** להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו'. תימה תרתי מילתא דרב למה לי לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת יט) וכ"ש ראש חודש דליכא נביא כלל ותירץ ר"י דחדא מכלל חבירתה איתמר:

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא. ושם ע"ש) בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא ותירץ ר"ת דנביא דהכא כ) היינו כתובים שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה כדאמר בפרק כל כתבי (לקמן דף קטז:) בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא כא) ובמגילה כב) איירי בנביא ממש:

ולית

מסורת הש"ס
א) תוספתא פרק ב, ב) [תוספתא ברכות פ"ג ע"ש וקל"ע], ג) ס"א ל"ג, ד) [דף כא:], ה) [תענית כו:], ו) [נ"ל בערבית ושחרית], ז) בס"א: שמד, ח) עיין רש"א, ט) [נ"ל משום. שבת של מין, י) [וע"ע תוספות חגיגה יח. ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום ותוס' מגילה כב: ד"ה ושאין],

רבינו חננאל
ותניא כוותיה כל השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אבל מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה, שאין שורפין קדשים [פסולין] ביו"ט (פסולין). אמר רבא מזכיר של חנוכה בברכת המזון כתפלה, מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה. אמר רב מזכיר של ר"ח בברכת המזון, דתני רב הושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף, כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה, ואם לא אמר מחזירין אותו, ואין בהם קדושה על הכוס, ויש בהן הזכרה בבהמ"ז. ימים שאין בהם קרבן מוסף, כגון שני וחמישי ושל תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו, ואין בהם קידוש על הכוס ולא הזכרה בבהמ"ז. ואסיקנא נמי דמזכיר של חנוכה בתפלת המוסף של שבת ושל ר"ח טבת

עין משפט נר מצוה
מט א מיי' פ"ב (מהל' תפלה הל' יג ופ"ב) מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף א:
נ ב מיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' תכד:
נא ג מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה י סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכב סעי' א וסימן תל סעיף ב:
נב ד מיי' שם הל' יד טור וש"ע א"ח סי' תקסה סעיף א ג:
נג ה שם סעיף ב:
נד ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף ב:

מוסף תוספות
א. דהדא גזירה היא. תוס' ישנים לעיל כא. ד"ה [היא] גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה]. ב. הדא גזירה היא. תוס' הרא"ש. ג. אע"ג דלא גזרי' שאר נהרות אטו ירדן ולא תעניות דאיכא כנופיא אפ"ה גזרו יו"ט אטו שבת דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו. תוס' הרא"ש. ד. דהכא כיון דגזירה שמא יטה, שהוא מלאכה גמורה של תורה, חשבינן להו כחדא וכו' אבל בפ' כל הכלים גבי טלטול דרבנן אע"ג דמשום חשש הוצאה אסרום, חומרא יתירא היתה ולא גזרינן בה יו"ט אטו שבת. ריטב"א. ה. לפי שאינה ראויה לכלום. תוס' הרא"ש. ו. שמדליק בערב שבת ואיכא למגזר שמא יטה בשבת. תוס' הרא"ש. ז. מלישנא דברייתא. פי' הר"ן. ח. [ד]לא אסיר אלא ביו"ט שחל להיות בער"ש. תוס' הרא"ש. ט. דליכא למיחש להטי', וכ"ש דהוה לן למשרי ביו"ט, אפ"ה. שיטה להר"ן. י. לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט, והיינו סייעתי' דרב חסדא. שיטה להר"ן. יא. למה הפסיק בפסקא ד'ולא בשמן שריפה' בין הלכות חנוכה. חי' הר"ן. יב. והא דאיבעיא להו בברהמ"ז ולא איבעיא להו בתפלה, משום. חי' הר"ן. יג. מיבעיא לי'. חי' הר"ן. יד. שכל שיש בה הודאה לשעבר אומרו בהודאה. מאירי. טו. כדין כל תפלה להבא. מאירי. טז. והנכון, דהתם לאו דאסיר בעשיית מלאכה, אלא. ריטב"א. יז. שאין מחזירין אלא ביום שיש בהם קרבן מוסף, אבל אין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה, תעניות ומעמדות אין מחזירין אותו. הגהות מרדכי. יח. אלמא כל כה"ג לאו שקר מקרי. פי' הר"ן. כיון שבשעה שהתפלל בתענית הי'. חי' הר"ן. יט. דאע"ג דאיכא נביא ביום, כיון דליכא נביא במנחה אין מזכירין. תוס' הרא"ש. כ. דמפטיר בנביא במנחה בשבת כשחל ביו"ט, לאו דוקא נביא, אלא. תוס' מגילה כא. ד"ה הקורא. כא. ופסקי היינו הפטרה. תוס' מגילה כא. ד"ה הקורא. כב. [דקאמר] דאין מפטירין. תוס' הרא"ש.

ולית הילכתא [א]ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי [ב]יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב"ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא [ג]יו"ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקוני משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו': חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו [א]דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי:

מתני' [ג]אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר [ד]אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין [ה]בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

גמ' [ו]מ"ט [ז]לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן [ח]תנא דבי חזקיה אמר קרא [1]ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר[י] שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר [ז]אמר קרא [2]עולת שבת בשבתו [ח]ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט רבא אמר אמר קרא [3]הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו רב אשי אמר [ט](שבת) [4]שבתון עשה

רש"י

ככל הני שמעתתא. רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי אלא כתפלה אחת כך חברתה לכל דבר היום ומזכיר: **צריך להזכיר של שבת.** לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת ויוה"כ ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת: **יום הוא שנתחייב בד' תפלות.** לאו תפלת הלילה בכלל אלא תפלות היום שחרית מוסף מנחה ונעילה: **שליח ציבור היורד ערבית.** המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: **משום סכנה.** מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן וכגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: [י]הכי גרסינן **נחום** (א) **אומר מדליקין בחלב מבושל.** והוא מהותך: **היינו ת"ק.** דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע: **דרב ברונא.** דשרי ע"י תערובת שמן כל שהוא: **ולא מסיימי.** אין ניכר מי אוסר ומי מתיר: **מתני' שמן שריפה.** שמן של תרומה טמאה ובגמ' מפרש טעמא: **רבי ישמעאל אומר כו'.** בשבת: **עטרן.** פסולתא דזיפתא: **מפני כבוד השבת.** שריחו רע: **שמן שומשמין כו'.** מסקנא דמילתא דחכמים היא: **צנונות.** צנון: **שמן דגים.** מקרבי דגים שנימוחו: **פקועות.** דלעת מדברי: **נפט.** מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ' מנהני מילי.** דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו[י] וידחה את לא תעשה כל מלאכה[ל]: **שאין ת"ל עד בקר.** זימנא אחריתי אלא והנותר ממנו באש תשרופו דהא כתיב עד בקר ברישא: **בקר שני.** שהוא חולו של מועד והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון עד בקר שני המתינו ותשרפוהו: **עולת חול.** כגון אברי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה וכ"ש קדשים פסולים לא שרפינן: **הוא לבדו.** קראי יתירי נינהו דמצי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: **מכשירין.** מכשירי אוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: **לבדו.** למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו"ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק"ו דתידחי בפ' ר' אליעזר (לקמן קלב:) דהכי תניא התם ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק"ו דלא תדרוש ליה. וממילא שמעינן מינה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה"ה לשריפת קדשים טמאים:

תוספות

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא. פי' בקונטרס כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל בהדייהו דאפילו ריב"ל מודה דאין צריך להזכיר של ראש חדש בנעילה כיון[א] דנעילה בר"ח ליכא כלל[ב] וכן אנו נוהגין שלא להזכיר[ג]:

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. הקשה ריב"א אמאי לא מסיימי והא אמר בהמוכר פירות (ב"ב דף צג:) דכל תנא בתרא לטפויי אתא[ד] וי"ל דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר[ה] דלא אתא לטפויי אלא אנחום המדי דאמר מדליקין בחלב מבושל בעינייה ואתו חכמים למימר אפילו במבושל אין מדליקין בעינייה אבל בנתינת שמן לתוכו מותר וטעמא דת"ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דזפת ושעוה[ו] ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא[ז] לטפויי[ח] אתא: **לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט.** וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים[ט] דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יו"ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותר' נמי שלא לצורך אלא שלא לצורך אוכל נפש אבל צריך שיהא קצת צורך[י] להתחמם או לשום הנאה אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה[יא] אלא שריפת תרומה טמאה[יב] שמותר ליהנו' בשעת שריפה למה יאסר[יג] מאי שנא משמן חולין[יד] שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע ואומר ריב"א דודאי גרע[טו] דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור[טז] ולהכי לא דחיא יו"ט[יז] מידי דהוה אנדרים ונדבות דאין קרבים ביו"ט[יח] למ"ד משלחן גבוה קא זכו[יט] וכן שתי הלחם לדידיה אין אפייתן דוחה יו"ט אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם אבל[כ] שריפת תרומה טמאה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה[כא] הלכך אסור ביו"ט כשאר קדשים ולר"י נראה[כב] דלא שייך בשריפת תרומה לומר משולחן גבוה קא זכו ולא דמו לשתי הלחם שהאפייה היא לצורך גבוה שהרי אחר אפייה צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום וליכא למימר בה משולחן גבוה קא זכו[כג] והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי'[כד] גזרו תרומה אטו קדשים[כה] וא"ת ומאי איריא אטו קדשים משום דאין שורפין קדשים ביו"ט נגזור משום תרומה שלא לצורך דאפילו שורפין קדשים ביו"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה תרומה שלא לצורך אין שורפין דמשמע מתוך פרש"י בסמוך דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח דשום אדם לא ישרפנה חנם כיון שיכול ליהנות בשריפתה וכדמוכח בירושלמי כלשון הזה: **בבקר שני לשריפתו.** וא"ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בליל מוצאי יו"ט[כו] היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב הא ע"כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב דהא בליל מוצאי יום טוב נמי אין שורפו[כז] ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני וי"ל הא דאין שורפין בלילה היינו משום דהקפיד הכתוב שלא לשרוף הקדשים בלילה כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אין נשרפין[כח] אלא ביום שלישי כדדריש בריש פסחים (דף ג. ושם)[כט] ביום השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו כו': **ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב.** תימה כיון דקרא בשבת איירי מנא ליה למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב[ל] וי"ל דאביי סבר כרבי עקיבא דדריש בפרק אלו קשרים (לקמן דף קיד.) עולת שבת בשבת אחרת לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב אם כן עולת חול ביום טוב אסור דסבר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב כדאמר התם[לא] ורבי ישמעאל פליג התם ודריש עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין בי"ה אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב[לב]: **ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו.** פירש בקונטרס מה לרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית כו' וקשה בפרק ר"א דמילה (לקמן דף קלג: ושם) לית ליה לרבא א)האי קל וחומר דקסבר האי דלרעת דוחה את העבודה לאו משום דחמירא אלא משום דגברא הוא דלא חזי והר"ר יוסף פורת לא גריס דאתיא בק"ו

רבינו חננאל

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מסורת הש"ס

א) [ביצה ח:], ג) תמורה לג:, ג) בכורות לד. ע"ש יבמות עד. ע"ש, ד) [יבמות שם ולקמן כו.], ה) יבמות עג:, ו) [פסחים כד.], ז) נ"ל הניתר, ח) [ויקרא כב], ט) [במעשר שני פ"ה מ"י], י) [ועי' תוספות פסחים כ: ד"ה ראוי], כ) [ביבמות עג: ד"ה שכן וכו' כתבו בפשיטות מחסר כפורים לא חשיב משום דמהאי טעמא גופא נפקא לן וכו'], ל) פ"ב דבכורים, מ) [בתוס' הרא"ש מביא כאן את הר"ח המובא לעיל בדף כד: בתוס' ישנים אות א ולאח"כ מקשה קושיא זו],

תורה אור השלם

1 וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם: במדבר יח ח

2 לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: דברים כו יד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא בחול וכו' וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו. עיין זבחים קא ע"א תוס' ד"ה ומה מעשר: שם ד"ה כך אתה מצווה וכו' ומדרבנן אי נמי מדאורי' מדאיקרי קדש. עיין פסחים פ"ב ע"ב תוס' ד"ה אבל נטמא ול"ע:

מוסף תוספות

א. הוא דחיא יו"ט. תוס' הרא"ש. דהו"ל מילה עשה וי"ט ל"ת. רשב"א. ב. כל כמה דלא ידעינן דיו"ט עשה ול"ת הוא. תוס' הרא"ש. ג. מן המוכן, דקאמר התם דאע"ג דעביד כתישה אתי עשה דכיסוי ודחי ל"ת דיו"ט. תוס' הרא"ש. ד. אליבא דהלכתא. תוס' הרא"ש. ה. ס"ל מטעמא אחרינא. תוס' הרא"ש. ו. כדדריש הכא. תוס' הרא"ש. ז. ומש"ה הוצרך לתרץ אפר כירה מוכן לודאי וכו'. תוס' הרא"ש. ח. כגון כיסוי הדם או שריפת קדשים דלא לידחי יו"ט אבל מילה החמורה דחייא יו"ט. לכך הנכון לפרש דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת כסברא דהתם, דכי אצטריך 'לבדו', למעוטי מילה שהיא חמורה. ריטב"א. ט. ורבא ידע שפיר דיו"ט עשה הוא. תוס' הרא"ש. י. שנכרתו עליה י"ג בריתות. רמב"ן. יא. שתדחה יו"ט. רמב"ן. יב. הכא ליכא למיפרך הכי. תוס' הרא"ש. יג. ורב אשי סבר נדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט, הלכך ק"ו ליכא. רמב"ן. וא"ת כיון דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת הוא, אמאי אצטריך לאתויי קרא ד'לבדו'. תוס' הרא"ש. תיפוק לי משום דהו"ל יו"ט עשה ול"ת ולא מצי דחי לי' עשה דשריפת קדשים, י"ל דאה"נ אלא. מי' הר"ן. יד. ולמילה שלא בזמנה אצטריכא. רמב"ן. טו. בפ"ב דביצה, דאינה נוהגת בנשים, ואינה מצוה עוברת ויש לה תשלומין כל ז', מיהא איכא למפרך מה לעולת ראייה דין הוא שתדחה יו"ט שלא יהא שלחנך מלא ושלחן של רבך ריקן, וכה"ג פריך גבי נדרים ונדבות בפ"ב

גמרא

עשה והוה ליה [א]יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ביום טוב הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו [ב]כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה [א]בשעת ביעורה תיהני ממנה היכן אמרה תורה מדרב נחמן [ג]דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [1]ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי [ד][ב]בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואיבעית אימא מדרבי אבהו דאמר [ה]רבי אבהו א"ר יוחנן [2]ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא [ו]מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ס פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

רש"י

עשה הוא. דמשמע שבות בו: ואין עשה. דבלא תשרופו דוחה יו"ט דהוא לא תעשה ועשה ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם זו לא יצא מן הכלל: הא בחול שפיר דמי. לאיתהנויי מינה: מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת. דדמיא לקדש ועוד משום תקלה: לא בערתי ממנו. במעשר שני כתיב: בטמא. בין שאני טמא בין שהוא טמא: קדש לא ממעיטנא. מהך חומרא: שכן. יש בו חומרי פנקעכ"ס וראוי גם לזו. חייבין עליו משום פיגול שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו. ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה. וקרוי קרבן. ויש בו מעילה ואף על גב שקדש [ז](הנותר) לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמים לאפוקי תרומה דלית בה כלל: וכרת. לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי: אסור לאונן. ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף ע:) זר זר[ח] ב' פעמים זרות אמרתי לך ולא אנינות. אונן כל זמן שלא נקבר מתו: מחפ"ז. מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא. וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש מעטה שיש היתר לכהנים כתרומה ויצא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו. ויש דמוקמי לה בחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה חומש לחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:) ואין

תוספות

בק"ו דהא בלאו ק"ו נמי אתיא[א] דאתי עשה ודחי לא תעשה[ב] ורב אשי הוא דמשני דיו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י דבפ"ק דביצה (דף ח: ושם) משמע א)דאית ליה לרבה דיו"ט עשה ולא תעשה הוא גבי אפר כירה[ג] דפריך סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דכיסוי דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבה כו' ודוחק למימר דהש"ס ניחא ליה למיפרך[ד] דיו"ט עשה ולא תעשה הוא דקי"ל כרב אשי אבל רבה אע"ג דלית ליה ליו"ט עשה ולא תעשה מ"מ[ה] אין כיסוי דוחה יו"ט[ו] מלבדו[ז] ור"י מפרש[ט] דאתיא בק"ו מנדרים ונדבות דדחו יו"ט אף על גב שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות מילה[י] לכ"ש[יא] וקסבר רבה דקריבין ביו"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שהן לצורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (לקמן קלא:) מה לעומר ושתי הלחם שהן לצורך גבוה[יב] דהא לאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי לאייתינהו ואית ליה לרבא דיום טוב עשה ולא תעשה כדמוכח בביצה להכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך קרא למיסר[יג] ורבא לא קאי אשריפת קדשים[יד] אלא הש"ס מייתי משום דמינה נמי שמעינן דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט:

ה"ל יו"ט עשה כו'. וא"ת הנך אמוראי דלעיל דסברי דיו"ט לא תעשה גרידא[טז] נילף מהכא דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא פריך בפ"ק דיבמות (דף ו.) ושמא מיכן לא נילף[יז] לפי שיכול לעשות אחר יו"ט[יח] [ת"י]:

הא בחול שפיר דמי מ"ט כו'. תימה מהיכא תיתי דתרומה טמאה אסורה בהנאה דבעי מ"ט[יט] אי ממעשר הקל כדמשמע בסמוך איכא למיפרך מה למעשר שכן הד"ס ט"ב כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) וליכא למימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש[כ] שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) דא"כ[כא] מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתה למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא תיתי איסור תרומה וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לבכורים ובכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו[כב] אלא אהיקשא[כג] סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד.) וליכא למיפרך שכן הד"ס ט"ב דכולהו איתנהו בקדש בר מודוי וא"ת דמודוי לא שייך למיפרך דלא שייך וידוי גבי קדש אבל בתרומה שייך דהא אגב מעשר מתודה נמי אתרומה כדאמר ט)וגם נתתיו ללוי זו תרומה ואין לה וידוי בפני עצמה ט)וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו קדש ממעשר הא איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורה כדפריך בפרק בתרא דמכות (דף יז:) ואור"י דלא שייך האי פירכא אלא דוקא גבי חוץ לחומה כדהתם דבעי למילף דאוכל תודה או שלמים חוץ לחומה דלוקה ממעשר ואם תאמר הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה[כד] וערלה דאסורה בהנאה ושרי ליהנות בשעת ביעור כדאמר בפרק כל שעה (פסחים כו:) ולא משכח התם עצים לרבנן דאסורים אלא בשרפיפא[כה] וצריך לדחות ולומר דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין טפי בשעת היסק מעצים: כך אתה מצווה לשרוף את התרומה. פי' בקונטרס משום דלא ליתי בה לידי תקלה לפי טעם זה נראה דלאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור[כו] וכ"פ בהדיא באלו עוברין[כז] ול"נ דבסוף תמורה (דף לג:) קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין וקתני התם הנשרפין לא יקברו ע"כ נראה[כח] דשריפה דוקא משום דדמיא לקדש[כט] ט)ומדרבנן א"נ מדאורייתא[ל] מדאיקרי קדש[לא] ואם תאמר דאמר בספ"ק דפסחים (דף כ:) גבי תרומה טמאה שתעשה זילוף הא תנן בתמורה הראוי לקבורה קבורה פירוש כגון משקין ויש לומר דלא קאי אלא אערלה וכלאי הכרם ולא אתרומה דשריא בהנאה י)(בכורות דף לד. ושם): אחת תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה. ואף על גב דדריש רבי אליעזר אחת תרומה טהורה ואחת תלויה[לב] יניחנה במקום המוצנע ולא במקום התורפה דאסור לגרום לה טומאה[לג] התם דריש משמרת תרומותי משמע שתי תרומות נריכות שימור דהיינו טהורה ותלויה[לד] והכא דריש מלך[לה]: שכן פנקעב"ס. תימה דמאי לאחשובי נמי דחמירי קדשים מתרומה דהא העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים כ): פגול. היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו ובכלל זה הוי אוכל חוץ לחומה דלוקה בקדשים ונותר היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו והוי נותר בכלל זה והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר כו' (פסחים דף טז:) ולא כמו פיגול שבכל הש"ס דקרי פיגול דחישב לאוכלו חוץ לזמנו דהיינו נותר דהכא: כרת. שאינו מגיע לששים שנה שהוא מיתת כל אדם כדמשמע בשילהי מ"ק (דף כח. ושם) דאמר התם רב יוסף כי הוה בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מי נפק מר מכרת דיומי מי נפק מר פירוש כדאמר התם מת ביום א' מיתה של זעם שני מיתה של בהלה שלשה מיתה של כרת ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה ואפי' אין בידו עון אחר ואפי' למ"ד (לקמן דף נה.) יש מיתה בלא חטא בשביל עון זה יקצרו ימיו[לו] ומיהו בירושל' ט) קאמר דכרת אינו מגיע לחמשים ומפיק לה מאל תכריתו את שבט הקהתי וגו'[לז] וזאת עשו להם וחיו פי' אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים וכתיב אל תכריתו משמע כרת היינו שמת קודם חמישים ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו שמת עד ששים דכתיב במדבר הזה יתמו ושם ימותו ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים[לח] וקרי לה מיתה אבל זרעו אומר ריב"א דאין בכרת אלא בהנהו דכתיב בהו ערירי ואין נראה לר"ת דהא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נה.) קאמר ערירי דכתב רחמנא גבי דודתו למה לי לכדרבא כו' ואי אין זרעו נכרת אלא דוקא בהנהו דכתיב ערירי[לט] ב)מאי קבעי והא דלא קאמר במועד קטן (דף כח. ושם) נהי דנפק מר מכרת דשני מי נפק מר התם מיירי כשאין לו בנים קטנים ודוקא קטנים נענשים בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין (דף לג:) ומיהו קשה דבתורת כהנים ממעט אשת אח מן האם מכרת מדכתיב אשת אחיו[מ] נדה היא מה נדה יש לה היתר[מא] אף אשת אח דיש לה היתר[מב] דהיינו מן האב[מג] דבריא כשאין לה בנים[מד] ובכולי הש"ס משמע דיש בה כרת כמו בשאר עריות דהא מני לה גבי חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ולפירוש ריב"א אתי שפיר דמלינן למימר דממעט לה מעריריי[מה] ואין להאריך [וע"ע תוספות יבמות ג. ד"ה אשת]:

עין משפט נר מצוה

סא א ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הי"ד ופ"א ה"א טוש"ע י"ד סימן שלא סי"ט בהג"ה:

מוסף רש"י

ולא בערתי ממנו בטמא. דמשמע בין שאני טמא כו' הוא מתודה שלא בערו באש ולא הדליק בו את הנר, וכל שכן בטומר, דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה, וממילא שמעינן מדלא הולרך להתודות על עהור, שמע מינה הכי קאמר אפילו בשעת הטומאה שלא יכולתי לאוכלו לא נתתיו להדלקה (יבמות עג:).

תוס' ישנים

א) וע"כ אית ליה לרבה דיו"ט עשה ול"ת הוא דאי לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי מוקי קרא אמילתא דליכא ק"ו ולוקמא בנותר או בשאר דליכא ק"ו ח) ומיהו אכולהו ט) ק"ו איכא למיפרך שכן נוהגים בנשים כבאנשים תאמר במילה שאינה נוהגת כ"א באנשים ואיכא למימר עולת ראייה תוכיח דקריבה לב"ה ביו"ט. ט) וא"ת בפלוגתא דר' אליעזר דמילה דבעי למילף מילה שלא בזמנה דלא דחי יו"ט לחזקיה מנותר ולאביי מעולת שבת וסיכה בעי למילף הא במילה איכא ק"ו:

ב) אע"ג דהוקשו כל עריות זה לזה דילמא קרא אתא לאשוויינהו ג' כתובים הבאים כאחד:

רבינו חננאל

תרומה טמאה ביו"ט אסור לשורפה, הא בחול מותר. מנלן אמר רבא כשם שמצוה לשרוף קדשים הפסולים בחול, כן מצוה לשרוף התרומה שנטמאת, ואמרה תורה בשעת שרפתה תהנה ממנה, שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בב' תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ואמר רחמנא בשתיהן נתתי לך, שלך תהא להסקה תחת תבשילך ליהנות ממנה. ור' יוחנן אמר מהכא לא בערתי ממנו בטמא, מן המעשר ממנו אינו מבעיר בטמא, אבל מבעיר בשמן תרומה שנטמאת. ואקשינן אמאי קא מרבית תרומה להנאה, תרבה קודש שנטמא שמותר להנות ממנו. ודחינן (האי) ק"ו הוא, ומה מעשר הקל (יום) [אם] נטמא אסור בהנאה, קדש החמור לא כ"ש. אי הכי תרומה נמי נימא ק"ו ותהיה אסורה בהנאה. ודחי' הא כתיב במעשר ממנו, מכלל שיש אחר שמותר בהנאה כו'. ומייתינן בק"ו, הקודש שכן חומר מן התרומה, כי הקודש יש בו חומרא שנעשה פיגול ונותר כי בשר הוא וקובע לו זמן לאכילתו ואם עבר נעשה נותר, והאוכל קודש וטומאתו עליו חייב כרת, והנהנה מן הקודש מביא קרבן מעילה, והוא קרבן לפיכך אסור לאונן, משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאילו כולן בתרומה. אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו, והנהנה ממנה משלם אותה וחומשה, ואין לה פדיון, ואסורה לזרים, מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל (שאין) [שהן] זרים, ואם נפסלו[א] יש להן פדיון, אפ"ה חומרות דקודש נפישי.

א) ר"ל אם נפסלו ע"י מום קודם שחיטה וכו' בפירש"י.

דביצה, ומבנייהו איכא למילף, מאוכל נפש ועולת ראייה. תוס' הרא"ש. טז. דלא הוי עשה, הא דקי"ל בכל דוכתא דאתי עשה ודחי ל"ת. תוס' הרא"ש. יז. דשאני הכא דאינה מצוה עוברת. תוס' הרא"ש. יח. ולא דמי לכלאים בציצית שכבר עבר זמנה בטלה. תוס' הרא"ש. יט. דממונו של כהן הוא. ריטב"א. כ. [ש]נטמא אחר זריקה. תוס' הרא"ש. כא. אי ילפינן תרומה מקדש. תוס' הרא"ש. כב. דפריכא הוא. תוס' הרא"ש. כג. דפ' הערל. תוס' הרא"ש. כד. אפי' יהיו תרומה וקדשים אסורים בהנאה אמאי צריך קרא להתירם בהסיקא תחת תבשילו, והרי. תוס' הרא"ש. כה. משום דבשעת הבערה לא חשיב להו בעין. תוס' הרא"ש. כו. אם הי' מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. כז. הא דתנן לא יקרא לה שם עד שתאפה ופי' לפי שאינו יכול לשורפה ולא ליתנה לפני כלבו ביו"ט, משמע דאי לאו משום יו"ט הי' יכול ליתנה לפני כלבו. תוס' הרא"ש. כח. ... לשריפה. רשב"א. כט. הטעינה שריפה כקדש. רשב"א. ל. טעונה שריפה. רשב"א. לא. דכתיב בי' באש ישרף. תוס' הרא"ש. לב. צריכין שימור. תוס' הרא"ש. לג. והיכי נפקי מקרא ג' תרומות טהורה וטמאה ותלויה, וי"ל משום דכתיב נתתי לך משמרת תרומותי, דקאי 'תרומתי' א'לך' וא'משמרת'. תוס' בכורות לד. ד"ה אחת. לד. דטמאה לאו בת שימור היא. תוס' הרא"ש. לה. ד'לך' שייך אטמאה לרבוייה להיתר הנאה [ואתלויה לא שייך, דתלויה לאו שלך היא. תוס' הרא"ש דאינה ראויה לכלום]. תוס' בכורות לד. ד"ה אחת. לו. להסקה ולא לאכילה. תוס' הרא"ש. לז. שהי' ראוי לחיות אם לא עון זה. תוס' הרא"ש. לח. ועבודתם עד נ', דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. תוס' מ"ק כח. ד"ה מת בחמשים. לח. שהלכו במדבר, שימות קודם שיגיע לס'. תוס' הרא"ש. דאמרי' לא מת א' מהן פחות מבן ס'. תוס' מ"ק כח. ד"ה ומיתה בידי שמים. לט. דמכרת לא שמעי' עריריי. תוס' יבמות ג. ד"ה אשת. מ. באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר, אתה אומר באשת אחיו מאביו או אינו אלא באשת אחיו מאמו וכו' ת"ל. תוס' יבמות ג. ד"ה אשת. מא. ויש לה איסור. תוס' יבמות ג. ד"ה אשת. מב. [illegible] תוס' יבמות ג. ד"ה אשת. מג. [illegible] תוס' יבמות ג. ד"ה אשת. מד. [illegible] מה. [illegible] כדאמר בירושלמי [illegible] תוס' יבמות ג. ד"ה אשת.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות